

POSUN V EKUMENICKÉM DIALOGU

K nové knize papeže Jana Pavla II.

Naše církevní i necírkevní veřejnost měla již příležitost seznámit se s novou knihou papeže Jana Pavla II. *Překročit práh naděje* (Nakladatelství TOK Praha, překlad Ivana Peprná). Recenze byly uveřejněny v Kostnických jiskrách (80/95, č. 8), v Křesťanské revui (v tisku), v Lístech (1995, 59–67) a jinde.

Papež se v této knize hlásí k ekumenickému dialogu v navázání na II. vatikánský koncil. (Jsou uvedena jména Newman, de Lubac, Congar.) Vstupuje do něj s velikou otevřeností, nevyhýbá se žádné provokativní otázce. Soustředíme se na dvě věci, v nichž – jak mám za to – je možno spatřovat symptomy, že dochází k zásadnímu posunu v ekumenickém dialogu.

Na prvním místě vstupuje při četbě knihy do zorného pole evangelického křesťana papežův důraz na Písmo. Projevuje se nejen v častých a případných citacích, nýbrž i v tom, že se výklad christologických a soteriologických otázek opírá o Písmo, nikoli o dogmata. Je tu však ještě hlubší a závažnější rovina. Papežův filosofický a theologický přístup ke skutečnosti je určován, přesněji spoluurčován, starozákonním, hebrejským pojetím. Do tradičního thomistického pojetí, poznamenaného řeckou metafysikou, proniká nezdrazitelně personalistická tradice hebrejská, vlastní tradice biblická, kterou představují židovští filo-

sofové Levinas, Buber, Rosenzweig. Papež obě pojetí spojuje prostřednictvím anthropologické zkušenosti, očekáváje tak obnovu thomismu: „*Jsme svědky příznačného návratu k metafysice (filosofii bytí) prostřednictvím integrální anthropologie. Nelze plně myslet člověka bez jeho vztahu k Bohu, vztahu, jenž je pro něho ustavující. Svätý Tomáš nazýval tento vztah jazykem filosofie existence ‚actus essendi‘. Filosofie náboženství to vyjadřuje kategorií anthropologické zkušenosti. Tuto zkušenost velice rozvedli filosofové dialogu, jako Martin Buber a již citovaný Levinas. A tu se již nacházíme ve značné blízkosti svätého Tomáše, i když cesta vede ne tak přes bytí a existenci, jako spíše přes osoby a setkání s nimi: přes ‚já‘ a ‚ty‘.*“ K. Saklický v recenzi v Lístech píše, že katolický theolog „*se děsí, jak se tu matou horizonty theocentrického thomistického realismu s anthropologickým dialogickým personalismem,*“ připojuje však, že „*jen z takového odvážného křížení starého s novým může vzejít stvoření schopné života v novém kulturním živlu.*“ V papežově theologii můžeme tedy sledovat, jak „*personalistická tradice Starého zákona, kde se tak silně zdůrazňuje vztah mezi lidským ‚já‘ a božským, absolutně svrchovaným ‚ty‘*“ proniká do jeho myšlení. Smíme za tím vidět ovoce obnoveného biblismu v římsko-

katolické církvi. Otázkou je, zda to povede k rehabilitaci a renovaci thomismu, jak očekává papež, nebo k zdůraznění eschatologické dimenze evangelia, jak chtěla reformace a jak to evangelickému theologu zní z II. Vaticana. Slovo Boží svou mocí vytváří onen svár v pojetí skutečnosti a tím umožňuje hluboký ekumenický dialog, připravuje základnu pro sblížení katolictví, protestantismu a židovství.

Papežův zájem o „starší bratry ve víře“, o lid, který „i nadále v sobě nese známky Božího vyvolení“ má kořeny nejen v jeho osobních zkušenostech, nýbrž i v biblickém pojetí skutečnosti, jemuž se učí u židovských filosofů. V otázce misie mezi židy zaujímá papež vyvážené stanovisko: „*Nová úmluva má své kořeny ve Staré. Kdy se ovšem bude moci lid Staré úmluvy rozpoznat v Nové, je přirozeně otázkou, kterou musíme přenechat Duchu svatému. My lidé usilujeme jen o to, abychom nezatarasovali cestu.*“ Přípomínkou „hodnoty metaforického a symbolického jazyka“ a pozitivním oceněním „současné hermeneutiky“ – jak ji shledáváme například v dílech Paula Ricoeura nebo, jiným způsobem, v dílech Emmanuela Lévinase – uzavíráme poznámky k papežovu vztahu k Písmu s tím, že tu dochází k ekumenicky nadějnému posunu.

Druhou oblastí ekumenického dialogu, kde zaznamenáváme rovněž významný posun, je obtížná oblast eklesiologie. I v této oblasti

mají papežovy vývody průkopnickou povahu, kterou nemůže nepostřehnout ani novinář Valerio Ochetto, když v recenzi v Listech tlumočí papežův názor takto: „*Pokřtěním se každý křesťan stává Kristem pro druhé a termín křesťan je závažnější než termín biskup, což platí i pro biskupa římského. Myslím, že toto je nová definice, nový výklad, který může akceptovat, či alespoň pochopit i nejrigoróznější evangelík.*“ Pro papeže není církev předně instituce nebo organizace, nýbrž „živý organismus duchovní“. Jak blízko tu jsme eklesiologickému důrazu Mistra Jana Husa! Pro naši domácí ekumenickou diskusi jsou v této souvislosti neobyčejně důležité postřehy K. Skalického, který upozorňuje, že papežovo pojetí církve jako „duchovního organismu“ nemůže být nařčeno z „eklesiologického exklusivismu“. To jej vede ještě dál, k správnému výkladu i překladu koncilních dokumentů *Lumen gentium* (8) a *Unitatis redintegratio* (4) ve věci termínu „subsistit“. Podle překladu Vladimíra Boublíka „subsistit“ znamená „je ve skutečnosti“, což vede ke konzervativní eklesiologii. Boublíkův překlad zní: „*Tato církev, jež byla ustanovena a uspořádána na zemi, je ve skutečnosti církev katolická.*“ Skalický k tomu poznamenává: „*Příští české vydání koncilních dokumentů, které bude chtít vzít papežovu interpretaci vážně, bude proto muset zvolit jiný překlad, na příklad tento: „Tato církev, jež byla ustanov-*

vena a uspořádána na zemi jako společnost, bytuje v církvi všeobecné.“ Chceme věřit, že se tak otvírají dveře, abychom se i my, „oddělení bratří“ jednou vešli v římskokatolickém pojetí do obecné církve už ne jen jako „církvní společenství“, jímž ovšem v papežově knize stále zůstáváme. Nadějeme se, že se tu

ohlašuje veliký ekumenický krok kupředu.

V knize je nepochybně mnohem více ekumenických podnětů. Tyto dva, které jsem zmínil, však dostatečně ilustrují, že navzdory různým obtížím ekumenismu u nás i ve světě se dostáváme v nejpodstatnějších otázkách víry dál a hlouběji.

Josef Smolík

PŘÍBĚHY NOVÝCH ZAČÁTKŮ

Štěpán Hájek, *Genesis 1–11: třiatdvacet kázání na první kapitoly Bible, 140 stran, EMAN 1994*

Hájkova kázání na první kapitoly Geneze poskytují pohled do dílny kazatele tolerančního sboru na Vysocíně v Horních Dubenkách a do nedělních shromáždění tohoto sboru, jejichž podmanivou atmosféru líčí v doslovu jeden z posluchačů, Petr Oslzlý. Autor doporučuje číst jen jedno kázání denně. Mne však kázání strhla natolik, že jsem je četl jako detektivku v jednom záprahu až do konce. Prokázalo se mi přitom, jak je Bible i v těžko srozumitelných textech „krásně lidská“, realistická, jak je její slovo nositelem radosti, jak zve k odpovědnosti, jak otvírá nové obzory naděje.

Hájek má dnes vzácnou odvahu dotahovat zvěst Písma do postojů, které jsou nepopulární. V době vzepjatého spoléhání se na člověka odvážně vyznává, že si sami nepomůžeme: „Kdo neví, kdo si myslí, že lidstvo samo se ze všech katastrof

vymaní, že člověk sám svou silou zvládne všechny problémy, ten je falešným prorokem a čeká falešného Mesiáše. Milostí Boží jste spaseni. ...Nejdřív to vypadá, že to docela dobře funguje. Že to jde i bez vztahu k Bohu... Jenomže stačí pár generací a ono se ukáže, že pod tím fungujícím povrchem něco nedobrého probublávalo, až to jednoho dne vytryskne s plnou silou zla.“ Kazatel nehledá vinu předně ve světě. Vina, že je „společnost ohrožována doslova obludami, ano zřůdami, (Gn 6,4) je vina nevěrné církve.“ A přesto kazatel nepropadá modernímu odepsání etablované církve: „Našich kostelů, těch našich chrámových lodí se musíme držet. Tady jsme našli spásu, tady se setkáváme s Ježíšem, tady vyhlížíme jeho budoucnost. ...milujme společenství jeho lidu, neopouštějme je.“ Avšak žádná izolace od světa. Vyznavač